

MEDIAȘUL

ȘI

Unirea

cea Mare

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI MEDIAȘ
ASOCIAȚIA STEAUA TRANSILVANIEI
MINISTERUL CULTURII ȘI IDENTITĂȚII NAȚIONALE

MEDIAȘUL ȘI UNIREA CEA MARE

EDITURA CRISSERV
MEDIAȘ, 2018

Coperta I: *Mediașul în epoca Primului Război Mondial*

Coperta IV: *Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918*

Teodor Plopeanu (coordonator)

Au colaborat:

Viorel Ștefu

Helmuth Julius Knall

Mihai Chiriac

Achim Sărășan

Hansotto Drotloff

Vasile Mărculeț

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Mediașul și Unirea cea Mare. - Mediaș : Crisserv, 2018

Conține bibliografie

ISBN 978-973-8990-69-2

94

***Carte realizată cu sprijinul Primăriei Municipiului Mediaș
și a Asociației Steaua Transilvaniei***

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI MEDIAȘ

**Asociația
Steaua
Transilvaniei**

MINISTERUL CULTURII ȘI
IDENTITĂȚII NAȚIONALE

repere...

- 1146 Conform mai multor cronici Mediașul ar fi fost întemeiat în acest an.
- 1267 **Iunie 3.** Prima menționare documentară a Mediașului. Ștefan, regele tânăr al Ungariei, ducele Transilvaniei, pentru a răsplăti „*credința și slujbele lui Nicolae, fiul lui Jula, omul nostru credincios*”, îi înapoiază acestuia moșiile bunicului său Jula cel Mare, și anume pe cele numite Jula, Mediaș, Micăsasa, Furkeschdorf și Dupușul, împreună cu toate folosințele și cele ce țin de ele, pe care le-a stăpânit susnumitul bunic prin drept de moștenire.
- 1283 **Iunie 23.** Prima atestare a Mediașului ca localitate. Este menționat Adam din satul Mediaș.
- 1289 **Mai 28.** Este menționată documentar Terra Medies.
- 1315 **August 12.** Regele Carol Robert pronunță „*reunificarea*” sașilor din Mediaș, Șeica Mare și Biertan cu provincia sibiană urmând ca ei să intre în folosința dreptului sibian.
- 1318 **Ianuarie 20.** Regele Carol îi scutește pe sașii din Mediaș, Șeica Mare și Șeica Mică de participarea la oastea regală, de darea proviziilor și a găzduirilor regești. În schimb vor fi datori să plătească, la sărbătoarea Sf. Martin, 400 de mărci de argint. Prima mențiune documentară a scaunului Mediaș.
- 1356 **Octombrie 1.** Prima mențiune documentară a juzilor provinciali.

- 1359 **Iunie 21.** Mediașul apare prima oară pomenit ca oraș (civitas Megyes).
- 1365 **August 19.** Se folosește prima oară în documente denumirea „*cele două scaune*” pentru Mediaș și Șeica Mare.
- 1397 Statutele capitalului Mediaș îi pomenesc pe „*magistri scolastici*”, dascălii.
- 1402 **Decembrie 4.** Regele Sigismund de Luxemburg eliberează cele două scaune de sub jurisdicția comitelui secuilor acordându-le în același timp dreptul de a-și alege în mod liber judele. Prima mențiune a villicului (villicus Cuncz).
- 1414 **Iunie 30.** Este menționată biserica parohială Sf. Margareta.
- 1438 Incursiune turcească în Transilvania care a provocat mari distrugerii, de pe urma cărora Mediașul s-a resimțit multă vreme.
- 1452 **Aprilie 30.** Este menționat documentar „*castelul*”, adică incinta fortificată în jurul bisericii „*Sf. Margareta*”. În document se vorbește despre „*Nicolaus Zas, castelanul cetăților din Mediaș, Tâlmaciu și al altor cetăți*”. Nicolaus Zas este menționat și în anul 1450 fără a purta însă titlul de castelan.
- 1469 **Octombrie 20.** Cele două scaune obțin dreptul de liberă alegere a judeului regal.
- 1477 **Ianuarie 9.** Regele Matei Corvin limitează participarea medieșenilor la oaste, în caz de război, la 32 de oameni, ceilalți urmând să apere castelul.
- 1487 **Noiembrie 11.** Prima mențiune documentară a unui spital.
- 1490-1534 Construirea zidurilor de fortificație și a turnurilor care le străjuiau.

- 1503 Prima menționare documentară a târgului de Sf. Margareta.
- 1508 Prima mențiune a trompetistului orașului. El avea obligația să anunțe prin sunete de trompetă apropierea dușmanului, izbucnirea incendiilor, intrarea în oraș a principelui și a altor înalți demnitari.
- 1517 **Ianuarie 15.** La rugămintea lui Jakob Piso regele Ludovic II acordă Mediașului dreptul de a sigila documentele cu ceară roșie.
- 1534 **Septembrie 28.** Aventurierul venețian Aloisio Gritti este asediat la Mediaș și ucis.
Terminarea zidurilor de fortificație.
- 1550-1551 Supraînălțarea Turnului Trompeților cu trei etaje.
- 1552 **Martie 25.** La cererea comunității din Mediaș în frunte cu Simon Pello regele Ferdinand ridică Mediașul la rangul de reședință permanentă a județului.
- 1572 **Mai.** La invitația principelui Ștefan Báthory, reprezentanții tuturor capitlurilor și decanatelor bisericesti săsești s-au strâns într-un sinod important la Mediaș. Cei prezenți au depus jurământul pe *Confessio Augustana*.
- 1576 Principele Ștefan Báthori, în timp ce prezida o ședință a dietei în biserica Sf. Margareta, a primit solia polonă care i-a adus vestea alegerii sale ca rege al Poloniei.
- 1588 **Decembrie 23.** În dieta întrunită la Mediaș, Sigismund Báthori este instalat ca principe, după ce făcuse stărilor concesiunea de a accepta izgonirea iezuiților din țară.

- 1603 Orașul este prădat de Moise Szekely. Ca pedeapsă că s-a predat acestuia, Mediașul a fost impus de către Basta cu suma enormă de 24.000 fl.
- 1604 Din acest an datează cea mai veche matricolă a gimnaziului. Este pomenit primul rector al gimnaziului.
- 1605 **Septembrie 4.** Stephan Bocskai este recunoscut de dieta de la Mediaș ca principe.
- 1614 Gabriel Bethlen ține o dietă la Mediaș. Cu acest prilej sunt pedepsiți ucigașii principelui Gabriel Báthory.
- 1617 Sunt menționați „*Faraonii*”, adică țigani.
- 1621 Din acest an datează un statut al orașului cuprinzând 98 de articole.
- 1639 Se construiește un pod peste râul Târnava.
- 1661 Principele Mihail Apafi stă șase săptămâni cu trupele turcești de protecție la Mediaș.
- 1705 **Aprilie 7 - iunie 13.** Mediașul este asediat de curuții sub comanda lui Simon Forgács. În timpul asediului curtea parohială, școala și biserica au servit scopurilor militare.
- 1733 În conscripția lui Ioan Inocențiu Micu, Mediașul apare ca unit în totalitate (?), numărând 525 de enoriași.
- 1762 Magistratul adoptă un regulament privind îmbrăcămintea și serviciul de poliție.
- 1765 **Octombrie 10.** Johann Siftt părăsește Bistrița și se mută cu tipografia sa la Mediaș. Este prima tipografie din oraș.
- 1773 Coregentul Iosif (viitorul împărat Iosif II.) face o călătorie în Transilvania. Vizitează și Mediașul însoțit de notarul Michael Conrad de Heydendorff.

- 1787 Români din Mediaș construiesc cu ajutorul comercianților din Brașov o biserică ortodoxă la „Șipotul rece”.
- 1796 Populația din interiorul și din exteriorul zidurilor orașului cuprinde în total: 2473 sași, 1515 români, 82 maghiari și 195 țigani.
- 1800 Cele două vecinătăți din ulița fierarilor construiesc lângă turn poarta fierarilor.
- 1805 În Mediaș există 27 de bresle.
- 1815 **Mai 26.** Turnul Trompeților este lovit de un fulger și grav avariat. Se realizează lucrări de reparație și se montează un paratrăsnet.
- 1821 - 1834. Stephan Ludwig Roth activează ca profesor și director la gimnaziul medieșean.
- 1826 Ridicarea bisericii „Înălțarea Domnului” prin strădaniile episcopului Ioan Bob. Este prima biserică românească intramuros.
- 1840 **Octombrie. 8.** Se ține la Mediaș, sub președinția primarului Michael von Heyendorff, adunarea de constituire a *Asociației pentru Cunoașterea Transilvaniei*.
- 1848 **August 13.** Se constituie *Uniunea Tineretului German* din Transilvania. Președinte este ales Stephan Ludwig Roth.
Octombrie. La Mediaș și-a avut reședința Viceprefectura Mediașului, în frunte cu protopopul greco-catolic Ștefan Moldovan. Viceprefectura Mediașului, aflată în componența Prefecturii I *Blăjana*, condusă de Ioan Axente Sever, reunea localitățile din regiunea Mediaș-Sighișoara.
Octombrie 24/Noiembrie 3-1849 Ianuarie 16. La Mediaș a funcționat Prefectura Mediașului în frunte cu protopopul greco-catolic Ștefan

- Moldovan, constituită pe teritoriul fostei viceprefecturi.
- 1849 **Ianuarie 17.** Mediașul este ocupat de trupele revoluționare maghiare, comandate de generalul Joseph Bem.
- Mai 11.** Stephan Ludwig Roth este executat prin împușcare la Cluj.
- 1850 Populația orașului numără: 2959 germani, 1817 români, 264 maghiari, 109 evrei ș.a.
- 1853 **Mai 20.** Inaugurarea monumentului închinat lui Stephan Ludwig Roth în grădina școlarilor.
- 1855 **Iulie 31.** Vechea Primărie din partea de sud a castelului este refăcută cu destinația de clădire a gimnaziului. Primăria este mutată în piața centrală.
- 1863 Introducerea iluminatului public stradal.
- 1871 **Noiembrie 1.** Deschiderea Școlii Agricole Săsești din Mediaș.
- 1871-1931 Activitatea tipografiei Gustav Albert Reissenberger.
- 1872 **Mai 6.** Inaugurarea liniei de cale ferată Teiuș-Mediaș.
- Iulie 18.** Inaugurarea liniei de cale ferată Mediaș-Sighișoara.
- 1873 **Ianuarie 27.** Deschiderea Școlii Profesionale de Ucenici.
- 1878 Înființarea pompierilor voluntari.
- 1879 Ridicarea Școlii de Gimnastică după planurile inginerului Friedrich Mätz.
- Decembrie 21.** Theodor Schneider din Falkenstein/Saxonia este angajat ca profesor de gimnastică la gimnaziul medieșean. El a fost primul profesor de gimnastică calificat din Mediaș.
- 1880 Populația Mediașului cuprinde 6489 suflete: 3470 germani, 1909 români, 717 maghiari și 393 alții.

- 1881 **Iunie 29.** Samuel Karres cel Bătrân se mută de la Sighișoara la Mediaș. În Mediaș pune bazele unei fabrici de pielărie.
- 1885 Fondarea parohiei reformate independente.
- 1885-1886 Ridicarea unei școli populare de stat.
- 1886 Fondarea unei *Reuniuni a Femeilor Române din Mediaș și Împrejurimi*.
- 1888 Construirea bisericii reformate.
- 1888-1889 Ridicarea unei noi clădiri a *Școlii Populare Germane*.
- 1893 Fondarea unei *Reuniuni a Femeilor Izraelite*.
- 1893-1894 Construirea sinagogii.
- 1893-1944 Apariția publicației „*Mediascher Wochenblatt*”; din 1919 sub numele „*Mediascher Zeitung*”.
- 1897 **August 27-28.** Adunarea generală a Astei la Mediaș.
- 1900 Populația Mediașului numără 7665 suflete: 3826 germani, 2310 români, 1309 maghiari și 220 alții. Existau 1278 proprietari de case, din care 711 germani, 407 români, 62 maghiari, 54 țigani, 30 evrei, 14 alții.
- 1902 **Iunie 8.** Inaugurarea oficială a Spitalului. A fost construit în acel an și avea o capacitate de 32 de paturi.
Iulie. Apare primul număr al publicației „*Volksgesundheit*“, sub redacția dr. Heinrich Siegmund.
- 1905-1918 Apare săptămânalul *Medgyesi Ujság*.
- 1907 **Octombrie 10.** Marș de protest al socialiștilor medieșeni cu eșarfe roșii și insigne cu inscripția „*Drepturi pentru popor*”.
- 1908 Reconstrucția completă a spitalului cu o capacitate de 160 de paturi.

- Memorandum al gremiului comercianților medieșeni prin care cereau prelungirea circulației trenurilor de pe ruta Sibiu - Copșa Mică până la Mediaș.
- 1910 Populația Mediașului numără 8647 suflete: 3910 germani, 2729 români, 1694 maghiari și 314 alții.
Iunie-1912 Septembrie. Construirea noii clădiri a gimnaziului după planurile arhitectului Fritz Balthes din Sighișoara.
- 1911 **Decembrie 1.** Deschiderea Școlii de Ucenici Comerciali cu limba de predare germană.
- 1912 **Iulie 13.** S-au terminat lucrările de canalizare de la spitalul orășenesc, trecând prin ulița fierarilor [I. G. Duca], piața centrală [Piața Regele Ferdinand I], str. Roth până la vărsarea în Târnava. Pârâul care curgea de la „Șipotul rece” prin ulița fierarilor, piața centrală și str. Roth a fost astupat.
- 1916 **August 30.** Pe la orele 4 după amiaza se primește ordinul oficial de evacuare a orașului. O parte a refugiaților ajunge cu trenul la Nagyikinda, cea mai mare parte la Csongrád și o parte chiar la Makó. Primarul Friedrich Theil rămâne la post.
Sepembrie 10. Corpul de cavalerie al contelui Schmettow își stabilește cartierul general la Mediaș.
- 1918 **Decembrie 16.** Sosesc la Mediaș primele unități ale armatei române, respectiv un detașament de 200 de militari sub comanda căpitanului Traian Iliescu. Militarii români sunt întâmpinați cu pâine și sare de viceprimarul Johann Caspari.
- 1919 **Ianuarie 2.** Generalul Berthelot, venind cu un tren special din Sibiu se oprește în gara Mediaș. Consiliul Național Român și trupele românești i-au organizat o frumoasă primire la care a fost invitat

să participe și Magistratul orașului. Au adresat cuvinte de salut dr. Dionisie Roman din partea comitatului și a populației românești și Samuel Karres din partea populației săsești.

Ianuarie 8. Comitetul Central Săsesc Lărgit și Consiliul Național German-Saxon s-au întrunit într-o ședință comună în aula gimnaziului evanghelic. Adunarea Națională proclamă unirea poporului sas din Transilvania cu Regatul României.

Helmuth Julius Knall

context...

Perioada Primului Război Mondial (1914-1918) a reprezentat evenimentul de cotitură pentru întreaga istorie a Europei de la începutul secolului XX, iar anul 1918 este socotit momentul de referință pentru numeroase state de pe bătrânul continent. Acțiunile din acest an, bazate îndeosebi pe principiul liberalismului și principiul autodeterminării popoarelor, vor conduce la o reconfigurare totală a hărții geo-politice europene.

Starea frontului din vara anului 1918 prevestea o victorie clară a Triplei Înțelegeri / Antanta (Franța, Marea Britanie, Rusia) în fața Puterilor Centrale (Germania, Austro-Ungaria, Italia), iar după înfrângerea Germaniei în a doua bătălie de pe fluviul Marna (Franța), desfășurată între 15 iulie – 6 august 1918, era o problemă de timp până când "Marile Imperii" urmau să capituleze necondiționat, iar prima conflagrație mondială să se sfârșească. Astfel, la 3 noiembrie 1918 Austro-Ungaria semna capitularea necondiționată, urmată opt zile mai târziu, la 11 noiembrie, de Germania, care încheia cu Franța, Marea Britanie și SUA celebrul armistițiu semnat în vagonul de tren din pădurea de la Compiègne.

În noul context internațional, marile imperii mulținaționale austro-ungar, german și țarist urmau să se prăbușească, fiind înlocuite, pe întregul continent european, de o serie de state naționale, unitare și independente, ai căror lideri politici erau călăuziți de cele 14 principii wilsoniene de autodeterminare, susținute de președintele american Woodrow Wilson, în sesiunea comună a Congresului american la 8 ianuarie 1918.

În spațiul românesc prima provincie care s-a unit cu România a fost, după cum bine se știe, Basarabia, la 27 martie 1918, urmată de Bucovina, teritoriu aflat încă din anul 1775, din timpul păcii de la Kuciuk-Kainargii sub dominație austriacă, la 28 noiembrie 1918.

În Transilvania evoluția evenimentelor a fost una mult mai complexă, fiind marcată de acțiunile importante în direcția unirii cu România din toamna "fierbinte" a anului 1918. Mișcarea națională a românilor din provincie a avut ca principal organism politic Consiliul Național Român Central, format din 12 membri, șase reprezentanți ai Partidului Național Român (Ștefan Cicio-Pop, Vasile Goldiș, Alexandru Vaida-Voevod, Aurel Lazăr, Aurel Vlad și Teodor Mihali) și șase reprezentanți ai Partidului Social Democrat (Tiron Albani, Enea Grapini, Iosif Jumanca, Ioan Flueraș, Iosif Renoiu și Baziliu Surdu). Acesta, ca „unic for ce reprezintă voința poporului român” și îndeplinind rolul unui guvern provizoriu, a fost constituit la Budapesta, în 30 octombrie 1918, dar și-a început oficial activitatea la Arad, în data de 2 noiembrie 1918, în casa unui reputat om politic transilvănean, Ștefan Cicio-Pop, ales președinte al Consiliului. Scopul principal al acestui organism a fost acela de preluare și organizare a puterii politice, administrative și militare de pe teritoriul Transilvaniei, devenită o provincie marcată de tensiuni naționale și sociale, dar și istovită de anii grei ai războiului.

În aceste condiții, Consiliul Național Român Central a demarat o serie de negocieri cu guvernul maghiar, condus de Mihály Károlyi, soldate cu un eșec total, datorită refuzului ferm al reprezentanților români de a accepta propunerea ungară privind acordarea unei libertăți administrative limitate în granițele vechii „patrii”. Ulterior, pentru a reafirma poziția mișcării naționale românești, Consiliul a elaborat la 18 noiembrie un manifest intitulat

„Către popoarele lumii”, prin care erau propagate ideile și doleanțele de unire cu România.

Acțiunea decisivă a Consiliul Național Român Central (supranumit și Marele Sfat al Națiunii din Transilvania) a fost organizarea Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia de la 1 decembrie 1918, la care au participat 1.228 de delegați aleși și peste 100.000 de oameni veniți din toate colțurile Transilvaniei.

Premergător acestor acțiuni, Consiliul Național a înființat în provincie filiale prin care să-și impună controlul politic în zonele respective, iar pentru stabilirea controlului militar, în localitățile importante, au fost create gărzile naționale românești, unele dintre ele fiind cunoscute și sub denumirea de „legiuni”, din care făceau parte numai cetățeni români, în principal veterani de război recent întorși de pe front.

Ca urmare a acestor decizii, inclusiv la Mediaș se constată o inițiativă de organizare administrativă și militară la nivel local. Prin urmare, în data de 28 octombrie / 10 noiembrie 1918 românii din Mediaș și-au ales un Consiliu Național Local condus de avocatul Dumitru Popp, și din care mai făceau parte 12 membri: Romulus Mircea protopop gr. or., Octavian Tobias, Alexandru Comșa, Mureșan Vasile ca secretar, Achim Bărza, Ioan Crăciun, Niculae Stan, Iuon Calburean, George Limbeșan, Iuon Daian, Iuon Șerban și Gligor Popoviciu. În cadrul aceleiași adunări s-a constituit și Consiliul Militar Român al soldaților români din Mediaș sub conducerea căpitanului Romulus Moldovan. O săptămâna mai târziu, la sala Traube, a avut loc o Adunare Populară a sașilor medieșeni care a desemnat un Consiliu Național Săsesc Local, al cărui președinte a fost desemnat Samuel Karres junior, dar și o gardă săsească aflată sub conducerea căpitanului Fritz Jekeli.

În condițiile în care în Transilvania încă se aflau rămășițe ale trupelor imperiale aflate în disoluție, Garda Națională românească, numită și legiunea română, a depus jurământul în data de 24 noiembrie, moment în care au fost sfințite cu mare solemnitate și primele șase drapele românești. Actul sfințirii a fost săvârșit de către protopopul Romul Mircea și capelanul Iuliu Crișan. Manifestarea s-a desfășurat în curtea școlii (cel mai probabil azi Școala Generală „Mihai Eminescu”, prima școală de stat din Mediaș, n.a.). Apoi, a urmat o „frumoasă manifestație pe străzile orașului, în ordine cu drapelele în frunte. Publicul ce aștepta în piață izbucnește în aclamări vii și îndelungi: Trăiască România-Mare! Conductul impozant parcurge apoi și celelalte străzi și reîntorcându-se în piață se postează în cerc având pe stegarii călări în mijloc. Căpitanul legiunii adresează celor de față câteva cuvinte însuflețitoare, încheind cu ovații la adresa națiunii române și a marelui sfat național român.”

Deoarece Marea Adunare Națională de la Alba Iulia se apropia cu repeziciune, Consiliul Național Român Central a emis un ordin către Consiliul Național Local, prin care solicita trimiterea unui număr de cinci deputați în cadrul lucrărilor Marii Adunări de la Alba Iulia.

Caracterul plebiscitar al Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia este foarte ușor de observat și prin modul în care au fost aleși reprezentanții comunităților românești pentru acest eveniment. În toate localitățile cu populație românească din Transilvania s-au ales prin vot liber exprimat **delegați de drept** însărcinați de concitadinii și consătenii lor de a participa obligatoriu în cadrul Adunării pentru a le susține voința neclintită de unire cu România. Adunarea electorală a cercului Mediaș, care în aceea perioadă făcea parte din comitatul Târnava Mare, pentru desemnarea delegaților la Alba Iulia a avut loc în data de 12

/ 25 noiembrie 1918 și a fost prezidată de către protopopul Romul Mircea. În urma scrutinului făcut de biroul adunării, unanimitatea voturilor au întrunit-o următorii reprezentanți: avocatul Dumitru Popp, avocatul Dionisie Roman, funcționarul bancar Alexandru Comșa, și economii Ioan Dăian și Ioan Călburean. De asemenea, la Marea Adunare au participat și cei doi protopopi în funcție, și anume: Romul Mircea și Iuliu Nistor, ca reprezentanți ai Protopopiatelor din Mediaș.

Cele dintâi trupe românești, formate din aproximativ 200 de militari, aflați sub conducerea căpitanului Traian Iliescu, au ajuns în gara Mediaș, la data de 16 decembrie, orele 14.15, fiind întâmpinate de o delegație locală condusă de viceprimarul Johann Caspari, care, împreună cu protopopii Iuliu Nistor și Romul Mircea, preoții Carl Martin Römer (evanghelic), Csiki (reformist), Kiss (romano-catolic) și rabinul suprem Moses Reich le-au adresat cuvintele de salut din partea întregii comunități medieșene.

Unul dintre cele mai importante evenimente istorice legate de orașul Mediaș și Marea Unire este reprezentat de Adunarea Săsească. Alegerea Mediașului ca loc al Adunării sașilor transilvăneni se datora atât poziției centrale a localității cât și faptului că localitatea noastră mai organizase asemenea reuniuni. Adunarea a avut loc la 8 ianuarie 1919, în sala Gimnaziului Evanghelic Stephan Ludwig Roth și a consacrat recunoașterea de către minoritatea germană conclocuitoare, a unirii Transilvaniei cu România. Potrivit mărturiilor vremii, la acest eveniment au participat 138 de delegați ai germanilor aparținând Comitetului Central Săsesc Lărgit și Consiliului Național German Săsesc din Transilvania. Ședința a început la ora 13.00, a durat aproape 8 ore și a cuprins o serie de dezbateri spectaculoase cu privire la atitudinea și poziția minorității germane față de unirea cu România. Au fost, de asemenea,

și o serie de luări de cuvânt atipice, cum ar fi cea susținută de avocatul medieșean Friedrich Ipsen care a propus fie rămânerea la Ungaria, fie o Transilvanie federativă, cantonală, după model elvețian. În cele din urmă adunarea săsească a adoptat în unanimitate decizia de unire necondiționată a Transilvaniei cu România, consemnată într-un manifest intitulat *Către poporul nostru*, tipărită și în ziarul medieșean *Mediascher Wochenblatt*.

În cele din urmă două zile mai târziu, la 10 ianuarie 1919, o delegație a sașilor medieșeni formată din: A. Schullerus, R. Brandsch, R. Schuller și A. Polony a prezentat rezoluția adunării lui Iuliu Maniu, președintelui Consiliului Dirigent, primind o serie de asigurări din partea acestuia că drepturile și libertățile germanilor din România vor fi respectate în noul stat. În final, la 29-30 ianuarie 1919 o delegație formată din: H. O. Roth, E. Filtsch, L. Jekeli, A. Schullerus, R. Brandsch, R. Schuller și A. Polony a prezentat regelui Ferdinand I (1914-1927) și guvernului central pergamentul cu textul aderării sașilor la unire.

Bibliografie: V. Ciobanu, *Adunarea săsească de la Mediaș 8 ianuarie 1919*, p. 48-62, în: *Liceul Teoretic St. L. Roth - Fragmente istorice*, volum colectiv îngrijit de prof. H. Knall, Bibliotheca Historica Mediensis, X, Mediaș, 2001; H. G. Pauer, *Liceul Stephan Ludwig Roth în epoca celor două războaie mondiale (1914-1945)*, p. 28-48, în: *Liceul Teoretic St. L. Roth - Fragmente istorice*, volum colectiv îngrijit de prof. H. Knall, Bibliotheca Historica Mediensis, X, Mediaș, 2001; M. Oltean, *Mediașul în focul Marii Uniri*, în: *Monitorul de Mediaș*, decembrie, 2015; R. Hurezean, *Sașii, Marea Unire și Mărul de Transilvania*, în: *Sinteza. Revistă de cultură și gândire strategică*; T. Roșu, L. Zgârciu, I. Rustoiu, M. Cristea, *Zece personalități ale Unirii*, Alba Iulia, 2017; I. Șerban, D. Giurgiu, I. Mircea, N. Josan, *1918 – 85 de ani – 2003. Dicționarul personalităților Unirii. Trimișii românilor transilvăneni la Marea Adunare națională de la Alba Iulia*, Alba Iulia, 2003; *** *1918 la români. Documentele Unirii. Unirea Transilvaniei cu România. 1 decembrie 1918.*, Vol. VII, IX, X, București, 1989.

Mihai Chiriac, Viorel Ștefu

Aderarea sașilor la România Mare

În data de 8 Ianuarie 1919, 138 de reprezentanți ai sașilor transilvăneni din toate unitățile administrative ale acestei minorități din Regatul Ungariei, formând așa-zisa Adunare Generală Săsească, s-au întrunit în aula gimnaziului de la Mediaș pentru a dezbate și până la urmă a și adopta o rezoluție solemnă, prin care își declarau aderarea la Regatul României, după ce deja în decembrie se înfăptuise unirea Transilvaniei cu România. În această rezoluție se afirma – printre altele – că „prin unirea Transilvaniei și a teritoriilor din Regatul Ungariei locuite de români se crează un teritoriu unit definit prin situația lui etnogeografică. Față în față cu aceste condiții și cu convingerea că asistau la un proces istoric de importanță globală, poporul săsesc din Transilvania, pe baza dreptului de determinare liberă a popoarelor, își declară aderarea la Regatul României și adresează poporului Român salutări frațești și felicitări cordiale pentru realizarea idealurilor sale naționale”. Declarația exprima „așteptarea nădejduoasă” a sașilor „ca poporul Român, căruia sașii îi pun la dispoziție hărnicia lor tradițională, să manifeste mereu o atitudine nobilă și dreaptă față de ei”. Făcând referire la hotărârile luate la adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, se exprima așteptarea că poporul săsesc „nu va fi niciodată împiedicat să-și manifeste unitatea națională și politică ... și că noul stat îi va oferi și dărui ceea ce el (adică poporul săsesc, n. a.) consideră drept condițiile sale de viață.”

Importanța acestei rezoluții pentru românii din Transilvania dar și pentru autoritățile Regatului Român este evidentă. Poate e mai puțin cunoscut faptul că la tratativele de pace de la Trianon această rezoluție a jucat un rol important, dacă nu decisiv pentru acordul părților negociatoare la unirea Transilvaniei cu România. Pentru a

înțelege însă ceea ce i-a determinat pe sași să ia această hotărâre, care nu le fusese cerută (expressis verbis) de nimeni din exterior și care a plecat de la convingerile unor politicieni ca Rudolf Brandsch și Adolf Schullerus, trebuie să ne îndreptăm privirile departe în trecut până la colonizarea sașilor și să trecem în revistă foarte succint dezvoltarea istorică până la sfârșitul Primului Război Mondial. Chemați de regii Ungariei, începând cu secolul XII, sașii au fost colonizați într-un teritoriu pe care mai târziu l-au supranumit „pământul crăiesc”, pentru a aminti că regii Ungariei le conferiseră pe acest teritoriu drepturi de administrare relativ autonome într-o măsură neobișnuită pentru acea vreme. De-a lungul veacurilor, țelul politic suprem al sașilor a fost apărarea drepturilor conscrise cel mai detaliat în așa-zisa Diplomă andreiană sau Hrisovul de aur al sașilor transilvăneni, emis în anul 1224 de regele Andrei al II-lea al Ungariei. Apărarea acestor drepturi, mereu contestate într-o măsură mai mare sau mai mică de celelalte două „națiuni privilegiate”, maghiarii și secuii, nu a fost ușoară. De aici se înțelege, cu ce sentimente au privit sașii încheierea stăpânirii turcești asupra Transilvaniei la sfârșitul secolului XVII de către Imperiul Habsburgic. Simțindu-se strâns legați de Austria prin „etnicitatea germană comună”, sașii sperau că le va fi ușor să-și redobândească drepturile din vecii vecilor. Decepția a fost mare, văzând că se întâmplă contrariul – constrângerile economice, religioase și politice exercitate de curtea de la Viena se amplificau. În acest context, opinia publică săsească începea la mijlocul secolului XIX să se îndrepte mai mult spre Germania decât spre Austria. Instalarea dualismului austro-ungar în 1867 și includerea Transilvaniei în Regatul Ungariei a dus la o înrăutățire semnificativă a situației lor. Spre sfârșitul secolului XIX politica de maghiarizare a început să se manifeste chiar și în viața

cotidiană: impunerea folosirii limbii maghiare și interdicția de a folosi – în context oficial – denumirile germane ale localităților.

La izbucnirea războiului, în 1914, oricum, și sașii au fost cuprinși de euforia națională și au plecat cântând spre câmpurile de luptă, alături de puterile centrale. Cruzimea războiului ce venise apoi, suferințele indivizilor, faptul că se regăseau în rândul puterilor care pierduseră războiul și destrămarea Imperiului Austro-Ungar au dus la sentimente de decepție și la o dezorientare profundă în rândul sașilor. Era destul de evident că Regatul Român va revendica cu succes Transilvania. Oare la ce se vor putea aștepta în această nouă situație? Adunarea Națională de la Alba Iulia și promisiunile făcute minorităților din Transilvania trebuie să fi apărut ca o rază de soare pe un cer acoperit de nori furtunoși. Procesul de formare a opiniei săsești față de noua situație a început imediat după 1 Decembrie. Primii sași care au hotărât aderarea la Regatul României au fost cei de la București, unde trăiau peste 8000 de sași. 500 de reprezentanți ai lor au hotărât la 9 Decembrie 1918 aderarea la România, conștienți fiind, după cum au declarat, că nu au mandatul de a vorbi în numele tuturor sașilor. La fel, germanii din Bucovina declaraseră aderarea deja în 26 noiembrie 1918. Despre sentimentele trezite în Ardeal de promisiunile făcute la Alba Iulia, Friedrich Teutsch, la vremea aceea episcop al Bisericii Evanghelice a sașilor, își amintește într-un discurs în onoarea lui Adolf Schullerus: „Speranțele și planurile noastre nu au cunoscut granițe”. Discuțiile interne, mai ales în cadrul Consiliului Național Săsesc, cât și tratativele cu Consiliul Dirigent la Sibiu au contribuit desigur la cristalizarea unei opinii favorabile aderării la Regat. Evenimentele politice din decembrie 1918, decretul regal din 27 decembrie și presiunile exercitate în oarecare măsură de partea română asupra sașilor, de a adera

la România în interesul apărării revendicărilor ce le avau, au grăbit desigur mersul evenimentelor.

Să ne îndreptăm privirile spre Mediaș în data de 8 ianuarie 1918: 138 de reprezentanți ai sașilor se adună în aula gimnaziului, nu de mult construit de către arhitectul sighișorean Friedrich Balthes. O poză de epocă (la inaugurarea clădiri în 1912) ne arată locul unde s-a discutat și hotărât declarația de la Mediaș.

Mersul discuțiilor nu este cunoscut în cele mai mici amănunte. Doar recent (2003) s-a publicat transcrierea stenogramei secretarului adunării, Fritz Klein. Dificultățile la transcriere precum și abrevierile, respectiv frazele trunchiate nu permit o reconstrucție exactă a celor discutate în cele 8 ore, dar totuși ne permite o apreciere generală a atmosferei în care a fost purtată discuția și a argumentelor aduse în discuție. S-a discutat un text elaborat de Rudolf Schuller din Bistrița și în mod cert sancționat în prealabil de „Comitetul celor cinci”. Unul dintre cei mai înfierbântați adepți ai aderării a fost Rudolf Brandsch, politicianul originar din Mediaș, care desigur a avut o influență puternică asupra formării opiniilor în perioada premergătoare adunării. Discursul lui este cel mai lung și este presărat atât cu argumente politice, referitoare la probabilitatea unei noi confruntări armate, eventual declanșată de Ungaria, cât și de argumente legate de speranța sașilor, că românii, cu care sașii suferiseră cot la cot în perioada dualismului, vor desfășura o altfel de politică față de minorități. Poziția favorabilă a fost sprijinită de marea majoritate a deputaților. Nu s-a ridicat decât o voce împotriva, cea a medicului medieșean Dr. Friedrich Ipsen. Acesta pledează pe o posibilă renaștere a Imperiului Austro-Ungar, însă într-o „formă nouă” pe care nu o precizează. Pentru Transilvania Ipsen propune un statut autonom și folosește termenul „Elveție Transilvană” („Siebenbürgische Schweiz“). Despre

propunerea aceasta, însoțită de un text de rezoluție, care nu s-a păstrat însă, nu s-a discutat în detaliu, toți cei care au luat cuvântul susținând propunerea de rezoluție a Consiliului Național. Până la urmă rezoluția s-a adoptat cu 137 de voturi, împotriva fiind doar doctorul Ipsen, care-și menținuse părerea până și într-o pledoarie finală. Ultimele fraze ale rezoluției, semnată de Dr. Adolf Schullerus, președintele, și de Dr. Hans Otto Roth, secretarul Consiliului Național Săsesc, suna astfel: „Conștient de importanța deciziei sale, poporul săsesc se consideră începând cu ziua de azi ca parte integrantă a regatului român, fiii și fiicele sale fiind cetățeni ai acestui stat. Ne rugăm de Dumnezeu să conducă acest pas responsabil, pe care ne-am văzut obligați să-l facem, spre bine și să-l binecuvânteze”. (Traducerile din rezoluție aparțin autorului).

Rezoluția a fost prezentată Consiliului Dirigent în 10 ianuarie și regelui Ferdinand I în cadrul unei audiențe festive în 30 ianuarie. Întâlnirea cu regele a avut loc, după relatarea participanților, într-o atmosferă deosebit de cordială, regele asigurându-i pe sași că le va „susține cu toate puterile mărirea avuției lor în cultură și economie.”

În viața de zi cu zi, lucrurile s-au materializat cu totul altfel. Reforma agrară a deposedat mulți sași de stare mijlocie de baza existenței lor economice, însă a avut de suferit și Biserica evanghelică, prin pierderea pădurilor Celor Șapte Juzi (die Sieben Richter Wälder), pierzându-și sursa de venit din care sașii își finanțau școlile și clerul. Populația germană a căutat o soartă nouă în alte țări, crescând mai ales numărul emigranților în America, iar cei rămași, sărăciți și politicește dezorientați au căzut victimă ușoară a unor predicatori de extremă dreaptă, fapt care a dus la o radicalizare crescândă în rândul populației germane, pas la pas cu o dezvoltare similară în societatea română, și până

la urmă la catastrofele care au însoțit sau au urmat celui de-al Doilea Război Mondial. Comunismul a slăbit și mai mult voința de a se zbate, așa că sașii, care au rezistat mongolilor, turcilor, bolilor și catastrofelor naturale timp de 8 secole, la sfârșitul secolului XX au ales exodul înspre meleagurile de unde veniseră odinioară strămoșii lor. Dacă România Mare în 1919 avea în Banat, Basarabia, Bucovina, Dobrogea și Transilvania în jur de 800.000 de germani, la 100 de ani de la Marea Unire nu au mai rămas decât 5% din acest număr. Oricum, coexistența minorității germane cu vecinii români este azi mult mai aproape de visurile politicianilor care au votat uniunea cu România în Rezoluția de la Mediaș; aceasta în pofida unor încercări repetate din partea unor reprezentanți politici prea puțin cunoscători ai istoriei, de a reanima fantomele trecutului.

Hansotto Drotloff

personalități...

Ioan Moldovan (1845-1918). Protopop român unit cu Roma (greco-catolic) al Mediașului între 1886 și 1918. Pe timpul îndelungatei sale păstoriri s-a remarcat drept un bun administrator, un susținător al învățământului confesional în limba română și al culturii. Lui i se datorează realizarea, în anul 1890, împreună cu preoții sufragani, a lucrării *Historia Domus sau Analele Bisericii Române Unite din Districtul Mediașului*, rămasă în manuscris. Protopopul Ioan Moldovan a păstorit Protopopiatul Român Unit (Greco-Catolic) al Mediașului într-o epocă caracterizată prin intensificarea luptei politice și naționale a românilor ardeleni, ale cărei momente de vârf le-au constituit mișcarea memorandistă din 1892-1894 și acțiunea pentru realizarea unității naționale din timpul și după sfârșitul Primului Război Mondial (1914-1918). Protopopul Ioan Moldovan s-a implicat activ în lupta națională. În timpul acțiunii memorandiste, împreună cu dascălul său Ioan Suciu a contribuit la răspândirea *Memorandumului* în rândul locuitorilor protopopiatului, motiv pentru care au fost anchetați de autorități. Alături de numeroși intelectuali și preoți uniți din zona Mediașului, protopopul Ioan Moldovan a participat activ la lupta pentru unitate națională derulată în condiții deosebit de dificile în timpul Primului Război Mondial, în special după intrarea României în război de partea Antantei, în 1916. Semnificativ este faptul că numai din Mediaș au fost concentrați în între 1914 și 1918 un număr de 476 de români, din care 421 au fost trimiși să lupte pe front în armata austro-ungară pentru interesele dublei monarhii. O situație similară s-a înregistrat și în celelate parohii ale protopopiatului. Totodată, între 1916 și

1918 numeroși intelectuali mireni, precum și șapte preoți au fost arestați, încarcerati, deportați sau siliți să se autoexileze. Însuși protopopul Ioan Moldovan a fost brutalizat, jignit și persecutat pentru atitudinea lui pro-românească. Protopopul Ioan Moldovan nu a mai apucat să vadă realizat visul național al românilor, unirea Transilvaniei cu România, deoarece a încetat din viață în mai 1918.

Bibliografie: *Arhiva Protopopopiatului Român Unit cu Roma (Greco-Catolic) Mediaș, dosarele 1896-1918; Serviciul Județean al Arhivelor Naționale. Filiala Sibiu, Fondul Astra, pachet nr. 12, act nr. 12; V. Mărculeț, I. Mărculeț, C. Mărculeț, Biserica Română Unită cu Roma (Greco-Catolică) din regiunea Mediașului. 1700-2005, București, 2005; M. Păcurariu, Politica statului ungar față de Biserica românească din Transilvania în perioada dualismului 1867-1918, Sibiu, 1986; V. Stoian, V. Mărculeț, I. Mărculeț, Istoria Protopopiatului Greco-Catolic Mediaș, prin protopopi, București, 2002.*

Vasile Mărculeț

Iuliu Nistor (1859-1931). A ocupat funcția de protopop român unit (greco-catolic) la 1 octombrie 1918. Anterior acestei date, între 1911 și 1918, Iuliu Nistor păstorise Protopopiatul Român Unit al Târgu-Mureșului. Încă din această perioadă s-a implicat activ în lupta pentru unitate națională a românilor din Transilvania. Activitatea lui l-a adus în atenția autorităților austro-ungare. Ca urmare, după intrarea României în război (1916), a fost arestat și deportat la Fertőmeggyes-Sopron, în Ungaria. A rămas în deportare timp de 11 luni, între 28 august 1916 și 1 iulie 1917, după unele opinii, timp de 20 de luni, potrivit statisticii realizate de ASTRA, în anul 1922. Numirea lui Iuliu Nistor în fruntea Protopopiatului Român Unit al Mediașului a coincis cu declanșarea și desfășurarea acțiunilor întreprinse la nivel local în scopul organizării Consiliului Național Român și a Gărzii Naționale românești

din oraș, demersuri în realizarea cărora protopopul Iuliu Nistor avut un rol însemnat. În calitate de protopop, a fost delegat de drept la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918.

Bibliografie: Arhiva Protopopoiatului Român Unit cu Roma (Greco-Catolic) Mediaș, dosarele 1896-1918; Serviciul Județean al Arhivelor Naționale. Filiala Sibiu, Fondul Astra, pachet nr. 12, act nr. 12; Unirea: foie bisericească politică, anul XXI, 1911, nr. 4; Unirea: foie bisericească politică, anul XXVIII, 1918, nr. 6; Al. Bucur, V. Mărculeț, *Considerații asupra participării românilor medieșeni la Primul Război Mondial (1914-1918)*, în „Mediaș – 750”, vol. III, îngrijit de V. Mărculeț și H.J. Knall, Mediaș, 2017, p. 116-145; V. Mărculeț, I. Mărculeț, C. Mărculeț, *Biserica Română Unită cu Roma (Greco-Catolică) din regiunea Mediașului. 1700-2005*, București, 2005; M. Păcurariu, *Politica statului ungar față de Biserica românească din Transilvania în perioada dualismului 1867-1918*, Sibiu, 1986; V. Stoian, V. Mărculeț, I. Mărculeț, *Istoria Protopopiatului Greco-Catolic Mediaș, prin protopopi*, București, 2002

Vasile Mărculeț

Dionisie Roman (1875-1951) s-a născut la 1 noiembrie 1875, în Ațel, ca fiu al învățătorului Ioan Roman. A urmat cursurile gimnaziului evanghelic din Mediaș [Liceul Stephan Ludwig Roth – s.n.] unde i-a avut ca profesori printre alții pe directorul Georg Friedrich Schuller și pe Carl Römer. A susținut examenul de maturitate la 28 iunie 1895. După terminarea studiilor de specialitate a activat ca avocat în Mediaș.

Dionisie Roman a devenit foarte activ politic puțin înainte și după Marea Unire. La 25 noiembrie 1918, pe baza unui ordin venit de la Consiliul Național Român Central, adunarea electorală a cercului electoral Mediaș a ales în unanimitate cinci deputați pentru „Marea Adunare Națională Română, care se va convoca din partea Consiliului Central Național Român încă în decursul

acestui an și la Adunările, cari eventual le va convoca în decursul anului următor.” Este vorba de: dr. Dumitru Popp avocat în Mediaș, dr. Dionisie Roman avocat în Mediaș, Alexandru Comșa funcționar de bancă în Mediaș, Ioan Călburean econom în Mediaș și Ioan Dăian econom în Mediaș. Delegații au primit împuternicirea (credențional) de „a contribui cu votul lor la deciderea asupra sorții viitoare a neamului românesc din Transilvania, Ungaria și Bănatul Timișan”. Ca supleanți din partea cercului electoral Mediaș au fost desemnați: Zaharia Dobrotă și Ioan Nistor, contabil (ambii din Șeica Mare), Ioan Micu Bercan, econom din Ștenea și Ioan Oltean, preot în Ibișdorful săsesc [Ighișul Nou – s.n.]. În ședința extraordinară a reuniunii învățătorilor greco-catolici din tractul protopopesc al Mediașului, ținută la Agârbiciu la 27 noiembrie, a fost ales cu unanimitate ca delegat al ei în Marea Adunare Națională din Alba Iulia învățătorul Ioan Mihu din Șoala. El a fost împuternicit să voteze „Unitatea teritorială și politică a tuturor Românilor”. La adunarea de la Alba Iulia au participat de drept și cei doi protopopi din Mediaș aflați în funcțiune: Romul Mircea și Iuliu Nistor. Deputații au fost însoțiți la Alba Iulia de către un grup de medieșeni. La adunarea din 30 noiembrie în care s-a discutat proiectul de hotărâre ce urma să fie prezentat Marii Adunări Naționale dr. Dionisie Roman s-a pronunțat pentru unirea fără condiții a Transilvaniei cu România.

În cursul lunii noiembrie C.N.R.C. hotărâse constituirea unor gărzii naționale independente, subordonate în exclusivitate acestuia. Ca urmare și în Mediaș a fost organizată o gardă națională românească independentă, dizolvându-se garda națională subordonată primăriei. Garda Națională Română din Mediaș (Legiunea Română) sub comanda căpitanului Romulus Moldovan a depus jurământul la 24 noiembrie 1918. Tot atunci au fost sfințite

șase drapele: al Legiunii Române cu broderie de aur pe margini și ale corporațiilor bisericești. Drapelele s-au procurat din banii colectați în comună. Ziarul Românul din Arad relatează: „Sfârșindu-se liturghia, sfințirea se face în curtea școlii, unde se adunase mulțime mare. Când apar drapelele mulțimea aclamează România Mare și pe legionarii [membri ai gărzii naționale – s.n.] români. Actul sfințirii îl săvârșesc părinții Romul Mircea protopop și Iuliu Crișan capelan. Drapelele se închină: primesc binecuvântarea. Președintele C.N.R. local dr. Popp, le ia rând pe rând - și le predă cu cât-o cuvântare potrivită, corporațiilor. Păr. protopop Mircea folosește aceste clipe sfinte, să trimită lui Wilson, eliberatorul celor necăjiți, salutul poporului românesc. După sfințirea lor, drapelele au fost predate pe rând legiunii și corporațiilor de către Dr. Dumitru Popp, președintele Consiliului Național Român. Dr. Dionisie Roman mulțumește în numele legiunii pentru drapel și declară că legionarii îl vor apăra cu cinste până la moarte. Căpitanul legiunii Romul Moldovan ia jurământul legionarilor, iar corul alcătuit din legionari și fete din Mediaș, vreo 300 persoane sub conducerea păr. capelan I. Crișan cântă «Pe-al nostru steag» ... și «Deșteaptă-te Române!» Moment de măreție, dar și de duioșie totodată.

Urmează o frumoasă manifestație pe străzile orașului, în ordine cu drapelele în frunte. Publicul ce aștepta în piață izbucnește în aclamări vii și îndelungi: Trăiască România-Mare! Conductul impozant parcurge apoi și celelalte străzi și reîntorcând în piață se păostează în cerc având pe stegarii călări în mijloc. Căpitanul legiunii adresează celor de față câteva cuvinte însuflețitoare, încheind cu ovații la adresa națiunii române și a marelui sfat național român. În fine avocatul dr. Roman asigură pe sașii din comună că legiunea română va păstra cu

demnitate liniștea și ordinea". Relatând despre această manifestație „*Mediascher Wochenblatt*” își exprima speranța că „*manifestările naționale ale oricărui popor din patria noastră se vor desfășura în forme la fel de demne și potrivite*”.

Aceeași atmosferă de bună înțelegere a domnit și cu ocazia primirii făcută generalului francez Berthelot în gara din Mediaș. La sfârșitul lui decembrie 1918 și la începutul lui ianuarie 1919, acesta a făcut o vizită în teritoriile revendicate de România. La 2 ianuarie 1919, generalul venind din Sibiu, a trecut cu un tren special prin Mediaș. Într-un articol de ziar putem citi următoarele: „*Consiliul național român local și forța de ocupație i-au organizat o frumoasă primire la gară. La invitația Consiliului național român a participat și magistratul și comunitatea la primire. În acest scop, gara a fost împodobită festiv. Pe clădirea gării erau fixate crengi de brad și ghirlande, iar de grinzile transversale ale sălii atârnavă minunate cuverturi românești lucrate cu mâna. Între linia a doua și a treia fusese plasat un grup de brazi împodobiți cu drapelul francez și cel român. Peste tot se puteau citi pancarde cu inscripțiile: „Trăiască generalul Berthelot!», «Trăiască Franța!», «Trăiască România Mare!»*”. La primire au venit și delegații ale populației românești din satele învecinate și gărzii naționale care s-au deplasat la gară cu muzică răsunătoare. Garda de onoare era compusă din reprezentanți ai forței de ocupație românești locale și ai gărzii naționale românești. La ora 2³⁰ trenul a intrat în gară. Generalul Berthelot a trecut în revistă garda de onoare, după care a fost salutat în numele comitatului și a populației românești de președintele dr. Roman. În numele delegațiilor săsești prezente a vorbit în limba germană prefectul Consiliului național săsesc, fabricantul Samuel Karres. La ambele alocuțiuni generalul francez a răspuns

scurt. Apoi trenul și-a continuat drumul. Trupele venite la gară s-au întors în sunetul muzicii în oraș, unde s-a încins în piață o horă.”. Profitând de această ocazie și de dorința exprimată de către căpitanul Iliescu de a-i cunoaște mai bine pe sașii din Mediaș, în după amiaza aceleiași zile a avut loc în restaurantul „Traube” o întâlnire neprotocolară între cetățenii români și sași din Mediaș și ofițerii garnizoanei române. Oaspeții au fost salutați de președintele Consiliului național săsesc, Samuel Karres. Căpitanul Iliescu a răspuns amical mulțumind pentru invitația care i-a fost adresată și pentru prezență. Au urmat mai multe alocuțiuni pătrunse de spiritul egalității, libertății și fraternității. Deosebit de valoroasă a fost alocuțiunea proaspăt numitului prefect al județului Târnava Mare, dr. Dionisie Roman. Referindu-se la buna conviețuire și conlucrare de până acum a românilor cu sașii, el și-a exprimat speranța că bunele raporturi între cele două națiuni, care au suferit în trecut sub aceeași idee de stat, vor deveni și mai bune și amicale și că ambele națiuni vor lucra împreună la propășirea Transilvaniei. În încheiere s-a intonat în comun imnul sașilor „*Siebenbürgen, Land des Segens*” (Transilvanie, țară binecuvântată).

La 29 decembrie 1918 dr. Dionisie Roman fusese numit prefect al județului Târnava Mare, a preluat însă funcția abia la 11 ianuarie 1919 și a deținut-o până în 19 aprilie 1920. Consiliul Național Săsesc din Mediaș a hotărât să trimită o delegație care să-l felicite pe noul prefect. După luarea în primire efectivă a postului de prefect, funcționarii au depus în prezența lui Dionisie Roman jurământul de fidelitate față de statul român. Cu această ocazie prefectul a declarat că alături de limba română va fi folosită și limba germană, comunicarea cu autoritățile făcându-se în limba părților. Trebuie remarcat faptul că această declarație a fost făcută înainte ca, la 24 ianuarie 1919, Consiliul Dirigent al Transilvaniei să decidă „*că în acele comitate, în care*

națiunile conlocuitoare fac a cincea parte din populație, să se realizeze principiul, ca fiecare să fie administrat și judecat în limba sa proprie”.

Dionisie Roman a intervenit pe lângă Iuliu Maniu pentru a obține ca reprezentantul cenzurii militare să nu participe la Adunare Națională Săsească din aula gimnaziului evanghelic [Liceul Stephan Ludwig Roth – s.n.] în 8 ianuarie 1919. După o dezbateră liberă de peste șapte ore, Adunarea a proclamat unirea poporului sas din Transilvania cu Regatul României transmitând „*poporului român salutul său frățesc și cordiale urări pentru realizarea completă a idealului său național*”.

În fine mai menționăm implicarea dr. Dionisie Roman în vizita efectuată în mai 1919 de către regele Ferdinand împreună cu regina în teritoriile nou dobândite. La 31 mai perechea regală a primit omagiul locuitorilor comitatului Târnavă Mare în gara din Copșa Mică: „*Clădirea gării - scrie Mediascher Zeitung - era bogat împodobită cu flori și ghirlande de brad. Peste tot fluturau stegulețe mai mari și mai mici. Pe clădirea stației însăși au fost fixate drapelul românesc și săsești ... De ferestre erau atârinate covoare multicolore și chiar în gară a fost înălțat un mare arc de triumf pe care era înscis în limba română și germană un „Bine ați venit“ ... La 7¹⁵ a sosit și trenul special cu delegațiile din Sighișoara și Mediaș, printre care se aflau domnul prefect, domnul subprefect și primarii celor două orașe. La ora 7⁴⁵ mulțimea era ordonată și așezată pe grupe și umplea toată gara mare. Puțin după ora 8 a sosit trenul ministerial, aducându-i pe miniștrii dr. Maniu, Cicio-Pop și Goldiș, ca și pe generalii Presan și Boieriu ... Câteva minute după ora nouă a intrat în gară trenul regal sub strigătele furtunoase de Hoch, Heil și Setreaska [Să trăiască]. Orchestra a interpretat imnul național românesc în ale cărui sunete regele și regina au coborât din tren.*

Comandantul gărzii de onoare venite la fața locului a prezentat raportul, după care regele, urmat de suita sa, a trecut în revistă garda de onoare. Apoi regele a fost salutat în numele comitatului Târnava Mare în cuvinte avântate în limba română de către prefectul dr. Roman ... Apoi a vorbit în numele populației săsești în limba germană subprefectul dr. Schaser salutându-l pe rege ... A urmat salutarea reginei de către femei. Doamna prefect Roman a înmănat cu câteva cuvinte scurte un splendid buchet de flori cu eșarfă albastru-galben-roșie, iar doamna Gusti Tavolato...cu câteva cuvinte în limba germană, în numele femeilor săsești, un buchet cu eșarfă albastru-roșie ... Apoi a urmat prezentarea autorităților și a primarilor din Mediaș și Sighișoara... Acum perechea regală, ca și prințesa Ileana, însoțiți de suită și în frunte cu prefectul Roman au pășit în ovații nesfârșite de-a lungul rândurilor de oameni care stăteau strâns înghesuși unul lângă altul cât se întindea gara ... A durat aproape o jumătate de oră până când perechea regală a trecut pe lângă rânduri. La întoarcere, majestățile lor au trecut pe lângă un banderiu de călăreți care era format din români, în cea mai mare parte însă din flăcăi sași. Cinci români în costum național au executat un dans național ... La urmă perechea regală și-a îndreptat atenția către orchestra ciclului superior al gimnaziului din Sighișoara, care interpretase imnul național. Regele s-a întreținut mai mult timp în limba germană în modul cel mai prietenos cu grupul de tineri. Apoi perechea regală s-a îndreptat spre vagonul-salon.

Vârfurile autorităților s-au înfățișat la plecare în fața vagonului. Regele a dat mâna cu fiecare domn și a mulțumit pentru primirea călduroasă și frumoasă.

La ora 9⁵⁸ trenul regal s-a pus în mișcare în uralele Hoch, Heil și Setreaska [Să trăiască], în fluturatul basmalelor și drapelurilor și în sunetele imnului național

românesc. *Perechea regală stătea la geam, făcând semn prietenos cu mâna, până când a dispărut privirilor mulțimii de mii de capete*“.

Chiar și după încheierea mandatului său de prefect Dionisie Roman a rămas activ politic. Este ales în primul consiliu județean al județului Târnava Mare din „*era românească*”. Pe 1 august 1926 participă la sesiunea de constituire a acestui consiliu.

Bibliografie: Evangelisches Gymnasium A. B. zu Mediasch, *Hauptkatalog der VIII^{ten} Klasse vom Schuljahr 1895/96*, p.4; *Programm des evangelischen Gymnasiums A. B. zu Mediasch und der damit verbundenen Lehranstalten*, 1895/96, p.11; *Mediascher Wochenblatt*, an 26, 1918; *Mediascher Zeitung*, an 27, 1919; *Protokolle über die Sitzungen des Presbyteriums und der gr. Gemeindevertretung der ev. Kirchengemeinde A. B. in Mediasch*, 1919; *Monografia județului Târnava Mare*, Sighișoara, 1943; Ștefan Pascu, *Făurirea statului național unitar român*, vol. II, București, 1983; *1918 la români. Documentele unirii*, vol. VII, IX, X, București, 1989; *Die Mitschrift der Mediascher Anschlußversammlung vom Januar 1919*, în: *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde vereinigt mit Siebenbürgische Semesterblätter*, an 26, nr. 2, München, 2003, p. 194-216; Helmuth Julius Knall, *Anuarele Liceului „Stephan Ludwig Roth”*. *Retrospectivă istorică*, în: *Liceul Stephan Ludwig Roth Mediaș. Anuar 2004*, coordonat de Dorin Chira, p. 3-44.

Helmuth Julius Knall

Rudolf Brandsch (1880 – 1953) s-a născut în 22 iulie 1880 la Mediaș. Era primul din cinci generații succesive de elevi la gimnaziul evanghelic din Mediaș [Liceul Stephan Ludwig Roth – s.n.] care, după formarea ca teolog și dascăl, a părăsit învățământul și preoția și a devenit politician de profesie. Brandsch a studiat teologia și filozofia la Marburg, Cluj, Berlin și Jena. În anul 1903 a susținut la Cluj examenul pentru obținerea titlului de profesor

secundar, iar în anul 1904 examenul teologic la Sibiu. Între anii 1904-1913 a funcționat la Cincu și la Sibiu ca profesor sau director al mai multor școli ale *Bisericii Evanghelice C. A. Brandsch* a fost nevoit să părăsească serviciul de la școală sub presiunea guvernului ungar. În timpul activității sale în învățământ a deținut temporar redacția „*Foilor Bisericești*”, organul oficial al *Bisericii Evanghelice*.

Între anii 1910-1918, a fost deputat în Parlamentul de la Budapesta. În calitate de deputat Brandsch a părăsit tradiția politică săsească susținând interesele tuturor germanilor din Ungaria. El a sprijinit „*mișcarea de trezire națională*” a șvabilor bănățeni colaborând în acest scop cu Edmund Steinacker și Adam Müller-Guttenbrunn. În 1910 s-a alăturat „*Mișcării germanilor carpatini*”, inițiată de către istoricul Raimund Friedrich Kaindl din Cernăuți, care urmărea să-i unifice organizatoric, atât pe germanii din Ungaria cât și pe cei din Bucovina și Galiția.

Încă de la sfârșitul lunii noiembrie 1918 Rudolf Brandsch a devenit principalul susținător al recunoașterii unirii Transilvaniei cu România. El a făcut parte alături de R. Schuller și A. Polony din delegația care a prezentat la 1 ianuarie 1919 președintelui Consiliului Dirigent, Iuliu Maniu, hotărârea de adeziune a sașilor la Unire. Consiliul Dirigent constata „*cu bucurie recunoașterea de către populația săsească a noii orânduiri politice, socotind-o ca veșnică*”.

La 8 ianuarie 1919 s-a întrunit la Mediaș, în aula gimnaziului evanghelic [Liceul Stephan Ludwig Roth – s.n.], Comitetul Central Săsesc Lărgit împreună cu Consiliul Național German-Săsesc din Transilvania. Cele două organisme s-au constituit în Adunare Națională Săsească care, după o dezbateră de aproape șapte ore, a proclamat unirea poporului sas din Transilvania cu Regatul României transmițând „*poporului român salutul său frățesc și*

cordiale urări pentru realizarea completă a idealului său național”. Rezoluția Adunării fusese redactată de Rudolf Schuller și completată cu amendamente de Rudolf Brandsch, A. Schullerus, A. Polony și H. O. Roth. Ea a fost adoptată în unanimitate la ora 7 seara prin ridicarea în picioare a tuturor delegaților. O delegație săsească compusă din A. Schullerus, R. Brandsch, R. Schuller și A. Polony a prezentat la 10 ianuarie 1919 Consiliului Dirigent din Sibiu rezoluția de adeziune al sașilor la actul unirii cu rugămintea de a fi adus la cunoștința regelui și guvernului. La 30 ianuarie 1919 o delegație săsească având în componență pe Adolf Schullerus, Rudolf Brandsch, Rudolf Schuller, Arthur Polony, Hans Otto Roth, Eugen Filtsch și Ludwig Jekeli a remis regelui la București pergamentul cu textul proclamației de la Mediaș. Este de remarcat și faptul că Rudolf Brandsch a avut o contribuție majoră și la realizarea adeziunii șvabilor la actul unirii.

Între 1919-1933 Brandsch a fost deputat în Parlamentul României. Acolo el a făcut parte – împreună cu ceilalți reprezentanți ai grupurilor germane – din *Grupul Parlamentar German*, numit și *Partidul German*. Până în 1922, Brandsch a fost șeful grupului parlamentar fiind înlocuit apoi de către Hans Otto Roth. Între 1931-1932 a fost subsecretar pentru minorități în cabinetele lui N. Iorga și A. Vaida-Voevod, iar între 1934 și 1944, a ocupat funcția de *Inspector general administrativ* în Ministerul de Interne român.

În nou constituita România Mare, a fost primul care a militat pentru colaborarea politică a tuturor grupurilor germane. De Rusalii 1919, reprezentanții acestora s-au întrunit la Sibiu, au adoptat proiectul de statut al *Uniunii Germanilor din România Mare* și au hotărât întemeierea ca organizație supremă și organ reprezentativ comun. Ca prim președinte a fost ales Rudolf Brandsch care a deținut această

funcție până în 1931. El a întreprins în 1922 un nou pas spre realizarea viziunii sale privind colaborarea tuturor germanilor creând *Uniunea grupurilor etnice germane din Europa* al cărei președinte a fost până în 1932.

Credo-ul său, Rudolf Brandsch îl formulase în 1918 în felul următor: „*Două idei conducătoare am în gând: Una este dragostea de nezdruccinat față de poporul meu german... A doua este devotamentul față de patrie, față de acel pământ pe care strămoșii mei locuiesc de secole...*”. În primăvara anului 1952 Brandsch a fost arestat și închis de autoritățile comuniste murind în detenție în anul 1953.

Bibliografie: Karl Keßler, *Rudolf Brandsch. Ein südostdeutscher Volksmann*, München, 1969; Eduard Eisenburger, *Rudolf Brandsch. Zeit-und Lebensbild eines Siebenbürger Sachsen*, Cluj-Napoca, 1983; Karl M. Reinert, *Zur politischen Entwicklung der Deutschen in Rumänien 1918-1928. Aus einer siebenbürgisch-sächsischen Sicht*, Thaur bei Innsbruck, 1993; Vasile Ciobanu, *Contribuții la cunoașterea istoriei sașilor transilvăneni 1918-1944*, Sibiu, 2001; Eduard Eisenburger, *Rudolf Brandsch 1880-1953*, în: *Taten und Gestalten. Bilder aus der Vergangenheit der Rumäniendeutschen*, vol. II, îngrijit de Dieter Drotleff, Sibiu, 2002, p. 157-159; *Die Mitschrift der Mediascher Anschlußversammlung vom 8. Januar 1919*, în: *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde vereinigt mit Siebenbürgische Semesterblätter*, an 26, nr. 2, München, 2003, p. 194-216; Hannelore Baier, *Rudolf Brandsch 1880-1953*, în: *Imagini din istoria orașului Mediaș*, îngrijit de Helmuth Julius Knall, Mediaș, 2004, p. 89-92;

Helmuth Julius Knall

Romul Mircea (1862-1930) S-a născut în anul 1862 în localitatea Cața, județul Brașov, într-o veche familie preotească.

După terminarea școlii primare a urmat cursurile gimnaziale și medii la Liceul Andrei Șaguna din Brașov. A absolvit liceul în anul 1882, apoi și-a continuat studiile la

Institutul Seminarial Teologic-Pedagogic Andreian din Sibiu în perioada 1882-1885.

După terminarea studiilor a funcționat ca învățător confesional ortodox timp de 8 ani, la început în „Satulungu Săcelilor” și apoi în Săliște, Sibiului.

În această perioadă s-a căsătorit cu Paraschiva Sorescu și împreună au avut cinci copii, un băiat, Ștefan – medic și patru fete, Silvia, Eleonora, Constanța și Octavia.

În anul 1891 a fost hirotonit diacon, slujind la Biserica din Săliște, iar la sfârșitul anului 1894 a fost numit preot și protopop în orașul Mediaș.

Misiunea preoțească și-a îndeplinit-o cu toată responsabilitatea, fiind un preot de vocație. Întreaga sa putere de muncă și-a pus-o în slujirea lui Dumnezeu și a oamenilor.

Comunitatea ortodoxă din Mediaș l-a primit cu toată dragostea și împreună, preoți și credincioși, s-au mobilizat în anii următori pentru construirea mărețului edificiu bisericesc al Mediașului, Catedrala Ortodoxă.

Protopopul Mircea Romul s-a străduit foarte mult pentru obținerea unui teren corespunzător pe care să se construiască viitorul edificiu ortodox. După obținerea aprobărilor de rigoare din partea forurilor superioare, a organizat colectarea sumelor necesare pentru construirea catedralei.

Ca protopop a fost pentru toți preoții ortodocși ai Protopopiatului Mediaș un îndrumător spiritual și un adevărat părinte, dar și un catalizator extraordinar în lupta pentru realizarea Marii Unirii. A pregătit deopotrivă preoții și credincioșii protopopiatului pentru împlinirea acestei dorințe de veacuri a poporului român și i-a mobilizat atât de bine încât, în noiembrie 1918 locuitorii Mediașului, ca și cei ai satelor din jur, în frunte cu preoții lor, erau pregătiți pentru momentul Marii Uniri.

Protopopul Mircea Romul, bucurându-se de un mare prestigiu în orașul nostru, a fost în prima linie în constituirea Consiliului Național Local, în fruntea căruia a fost numit avocat Dr. Dumitru Popp, consiliu care urma să coordoneze toate etapele premergătoare Marii Adunări de la Alba Iulia și în primul rând alegerea deputaților care să reprezinte orașul la Marea Unire.

Alături de el l-a avut mereu pe avocat dr. Dionisie Roman, care făcea parte din „Scaunul protopresbiterial Mediaș” și mai târziu membru al Adunării Eparhiale Sibiu.

La 25 noiembrie 1918, Consiliul Național Român și alți români de frunte ai Mediașului s-au întrunit într-o Mare Adunare și au ales deputații care să-i reprezinte la Adunarea Națională de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918. Au fost desemnați în acest scop avocat Dr. Dumitru Popp, av. dr. Dionisie Roman, funcționarul Alexandru Comșa, econom Ioan Dăian și econom Ioan Călburean.

Pe lângă cei cinci deputați aleși în Circumscripția Mediaș, din partea Cercului Mediaș au mai fost desemnați pentru participarea la Marea Adunare de la Alba Iulia încă trei membri: protopopul Romul Mircea ca reprezentant al Protopopiatului ortodox, protopopul Iuliu Nistor ca reprezentant al Protopopiatului greco-catolic și învățătorul Ioan Mișu ca reprezentant al Reuniunii învățătorilor greco-catolici din protopopiatul Mediașului. Aceștia au reprezentat Mediașul la Alba Iulia, la 1 decembrie 1918. Deputații Mediașului au fost însoțiți de sute de români din oraș, care s-au deplasat la Alba Iulia cu căruțele sau pe jos.

Din nefericire marele protopop al Mediașului, Mircea Romul, s-a stins din viață prea devreme, la 2 februarie 1930, după o boală grea, în vârstă de 68 de ani, după o rodnică activitate de 45 de ani pe teren bisericesc și școlar atât la nivel local cât și național.

După ce a reușit să construiască în sufletele românilor din Mediaș o „Catedrală a națiunii române”, marele regret al său a fost că nu a ajuns să vadă terminată Catedrala Ortodoxă din orașul nostru.

Bibliografie: Eusebiu Roșca, *Monografia Institutul Seminarial Teologic-Pedagogic Andreian*, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1911, p. 157; *Calendariu, Sibiu 1918*, p. 175; *Calendariu, Sibiu, 1931*, p. 41; *Telegraful Român*, anul LXXVIII, nr. 11 din 8 februarie 1930.

Pr. Achim Sărășan

**Delegați titulari ai Cercului Mediaș
la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din
1 Decembrie 1918**

POPP, DEMETRIU

(n: Bobohalma, azi înglobat mun. Târnăveni, jud. Mureș,
1857 – d: ?)

Delegat titular din partea cercului Mediaș

A urmat cursurile școlii gimnaziale la Mediaș, iar ulterior, între anii 1876-1880, devine student la drept în cadrul Universităților din Cluj și Budapesta. În perioada 1881-1885 efectuează stagiul doctoral tot la Facultatea de Drept din Budapesta.

După finalizarea studiilor activează ca avocat la Brașov, unde devine, în anul 1891, adjunct al președintelui de la tribunalul brașovean. Din 1898 se mută la Mediaș, unde va profesa ca avocat în cadrul Camerei avocaților din districtul Sibiu.

La Mediaș s-a implicat activ în evenimentele premergătoare Marii Adunări Naționale. În data de 10 noiembrie este ales președinte al Consiliului Național Român din Mediaș, iar pe data de 24 noiembrie 1918, cu ocazia sfințirii primelor drapele românești, D. Popp, în calitate de președinte al C.N.R. Mediaș este cel care le înmânează oficial Gărzilor Naționale nou formate și corporațiunilor bisericеști.

În cadrul ședinței din 25 noiembrie 1918 a adunării electorale, a fost ales ca delegat titular din partea cercului electoral Mediaș pentru participarea la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia..

ROMAN, DIONISIE

(n: Ațel, jud. Sibiu, 1875 – d: 1951)

Delegat titular din partea cercului Mediaș

S-a născut într-o familie de dascăli originari din comuna Ațel, tatăl său, Ioan Roman, a fost învățător în Mediaș. Dionisie a urmat studiile liceale la Gimnaziul din Mediaș, după care, între anii 1895-1900, a studiat Dreptul la Universitatea din Cluj. Doctoratul în științe juridice l-a susținut la aceeași facultate, obținând titlul de doctor la 15 iunie 1901. După finalizarea studiilor a devenit avocat și, ulterior, decanul baroului avocaților din județul interbelic Târnava Mare.

La 8 noiembrie 1918, printr-un ordin al C.N.R.C. de la Cluj, Dionisie Roman a fost numit comisar pentru organizarea militară în comitatele Târnava Mare și Târnava Mică. La câteva săptămâni după acest moment, la 24 noiembrie 1918, el a fost cel care a preluat unul din cele șase drapele tricolore sfințite la Mediaș din mâna lui Demetriu Popp (și el avocat, președintele Consiliului Național Român din Mediaș). Pe 25 noiembrie, Dionisie Roman a fost ales ca delegat din partea cercului electoral Mediaș. Pe 29 decembrie 1919, a fost numit de Consiliul Dirigent prefect al județului Târnava Mare.

COMȘA, ALEXANDRU

(n: Mândra, jud. Brașov, 4 septembrie 1877 – d: ?)

Delegat titular din partea cercului Mediaș

A deținut funcția de notar în comuna Scorei, jud. Făgăraș, până în anul 1910, când au avut loc alegerile parlamentare din Ungaria. Atunci, Alexandru Vaida-Voievod a candidat ca deputat în circumscripția Arpaș (Făgăraș), iar A. Comșa a fost nevoit să iasă la pensie. Nicolae Șerban, fost deputat de Făgăraș, i-a oferit un post de

funcționar la sucursala băncii Albina din Mediaș, astfel că din anul 1918 se mută în acest oraș.

Aici, lui A. Comșa i-a revenit sarcina de a se implica în organizarea Comitetului Național și al Gărzilor Naționale. În acest sens, el s-a deplasat la Sibiu, de unde a primit instrucțiuni de la Ioan Lapedatu. A fost ales membru al Comitetului Național din Mediaș și delegat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia.

În orașul unirii s-a întâlnit cu Dionisie Roman, care se demobilizase din serviciul militar și a venit direct la Alba Iulia, i-a predat mandatul de delegat și l-a propus, totodată, ca membru în Marele Sfat Național.

După Marea Unire, A. Comșa a trecut din nou în administrația publică, fiind numit la început prim-notar (secretar general) al orașului Făgăraș și apoi primar. Ulterior, s-a mutat în județul Sălaj ca notar al comunei Jibou, unde a stat până la pensionarea sa din 1 octombrie 1937.

Primii ani de pensie i-a petrecut la Cluj, până în momentul cedării Ardealului, după care s-a refugiat în Brașov, aproape de locurile natale.

CĂLBUREAN, IOAN

(n: Mediaș, jud. Sibiu, 20 noiembrie 1860 – d: ?)

Delegat titular din partea cercului Mediaș

Nu se cunosc foarte multe date despre el. În perioada de la începutul secolului XX a fost cantor al Bisericii Ortodoxe Române din Mediaș.

DĂIAN, IOAN

(n: Mediaș, 28 septembrie 1891 – d: ?)

Delegat titular din partea cercului Mediaș

În unele documente este menționat ca și econom, funcționar public și comerciant în Mediaș.

**Delegați de drept ai Cercului Mediaș
din partea cultelor religioase la
Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din
1 Decembrie 1918**

MIRCEA, ROMUL

(n: Cața, jud. Brașov, 1862 – d: Mediaș, jud. Sibiu, 1930)

**Delegat de drept din partea protopopiatului ortodox
Mediaș**

A ocupat funcția de preot și, ulterior, a fost ales protopop la biserica ortodoxă din Mediaș, între anii 1894-1930. De asemenea, a fost membru în despărțământul Mediaș al Astei. A prezidat adunarea electorală a cercului electoral Mediaș în data de 25 noiembrie 1918, în vederea alegerii delegaților pentru Marea Adunare Națională.

NISTOR, IULIU

(n: Pișcolt, jud. Satu Mare, 10 iulie 1859 – d: Mediaș, jud. Sibiu, 1931)

**Delegat de drept din partea protopopiatului român unit
Mediaș**

A studiat la gimnaziul romano-catolic din Oradea și la gimnaziul greco-catolic din Beiuș, completându-și educația cu studii teologice la Seminarul romano-catolic din Oradea (1879-1880), Seminarul greco-catolic Ujhorod (1880-1882), urmat de Seminarul greco-catolic de la Blaj (1882-1883). A fost hirotonit pe data de 29 august 1886 de către arhiepiscopul Ioan Vancea. Din anul 1884 a lucrat ca funcționar la cancelaria mitropolitană din Blaj, iar din anul 1895 a fost castelan de Veza și Blaj și preot în Mediaș. În 1891 era revizor la Esactoratul arhiepiscopesc și protopop districtual. Din anul școlar 1899-1900 până la începutul Primului Război Mondial, a predat religia și în școlile de

fete. La Marea Adunare Națională, a participat ca delegat de drept în calitate de protopop greco-catolic de Mediaș.

**Delegați supleanți din partea Cercului Mediaș
la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia,
1 decembrie 1918**

MIHU, IOAN

(n: ? – d: ?)

Delegat al Reuniunii învățătorilor greco-catolici din tractul Mediașului

A ocupat funcția de învățător la școala din satul Șoala.

DOBROTĂ, ZAHARIA

(n: Șeica Mare, jud. Sibiu, 1872 – d:?)

Delegat supleant din partea cercului Mediaș; delegat al localității Șeica Mare

A fost inspector de poliție. Înaintea Primului Război Mondial, Zaharia Dobrotă a funcționat mult timp în Palatul Justiției din București ca inspector de poliție cl. I. Din anul 19125 a ocupat funcția de prefect de poliție.

Nu s-a retras din activitate nici după pensionarea sa, survenită în 1929, deoarece a fost numit inspector informativ în cadrul Ministerului de Justiție condus de către ministrul Constantin Hamangiu.

OLTEAN, IOAN

(n: Mănărade, jud. Alba, 30 ianuarie 1891 – d: ?)

Delegat supleant din partea cercului Mediaș; delegat al localității Ighișul Nou

A fost preot greco-catolic în localitatea Ighișul Nou. A absolvit gimnaziul superior greco-catolic din Blaj, a fost tuns într-o ipodiaton pe 17 decembrie 1915 și hirotonit la data de 19 decembrie 1915 de arhiereul Victor Mihali de Apșa. A fost numit preot în Ibișdorful Săsesc (azi Ighișul Nou, județul Sibiu), unde la momentul Unirii era și administrator parohial.

NISTOR, IOAN

(n: ? – d: ?)

Delegat supleant din partea cercului Mediaș; delegat al localității Șeica Mare

Se cunosc foarte puține date despre el. A ocupat funcția de contabil în localitatea Șeica-Mare. De asemenea, a fost numit membru pe viață în despărțământul Mediaș al Astreii, din anul 1912.

MICU BERCAN, IOAN

(n: Ștenea, jud. Sibiu, 1860 – d: Ștenea, ju. Sibiu, 1919)

Delegat supleant din partea cercului Mediaș; delegat al localității Ștenea

A făcut parte din categoria țăranilor înstăriți din comună, fiind ales membru al Consiliului Național Local din Ștenea. În tinerețea sa a trăit mult timp la București, unde a fost angajat al ministrului Alexandru Lahovari și al familiei Paciurea. În 1916 și 1918-1919 a ocupat funcția de primar al comunei Ștenea, deschizând seria primarilor români din localitate. Despre el se spune că, aflat în Sala Unirii, a strigat cel dintâi „Vrem unirea fără condițiuni cu România!”, nerăbdător să mai asculte până la final discursurile și motivările rostite de prezidiul Adunării.

***Bibliografie:** Gazeta Oficială publicată de Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Banatului și Pârților românești din Ungaria, nr. 5, 7, 10/1919; „Românul”, Arad, an VII, nr. 31 din 4/17 decembrie 1918, p.*

362; *1918 la Români. Documentele Unirii. Unirea Transilvaniei cu România. 1 Decembrie 1918*, vol. VII, București, 1989; *1918 la Români. Documentele Unirii. Unirea Transilvaniei cu România. 1 Decembrie 1918*, vol. IX, București, 1989; *1918 la Români. Documentele Unirii. Unirea Transilvaniei cu România. 1 Decembrie 1918*, vol. X, București, 1989; *Igazságügyi Közlöny*, Budapest, VII, nr. 7, din 25 iulie, 1898; *Igazságügyi Közlöny*, Budapest, XXV, nr. 8, din 28 august, 1916; L. Grunceanțu, M. Ionescu, *Contribuția avocaților din Transilvania și Banat la Marea Unire*, Cluj Napoca, 2018; *1 decembrie 1918. Mărturii ale participanților. Ioachim Crăciun: Documente la un sfert de veac de la Marea Unire*, vol. I, Editura Academiei Române, 2005; *1 decembrie 1918. Mărturii ale participanților. Ioachim Crăciun: Documente la un sfert de veac de la Marea Unire*, vol. II, Editura Academiei Române, 2008; C. Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Cluj Napoca, 2000; C. Sigmirean, *Intelectualitatea ecleziastică. Preoții Blajului (1806-1948)*, Târgu Mureș, 2007; *Transilvania*, Revista Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, nr. 5, septembrie-octombrie 1912; N. Comșa, T. Seiceanu, *Dascălii Blajului*, București, 1994; *Monografia județului Târnava Mare*, Sighișoara 1943; *Istoricul protopopiatului Mediaș*, <http://www.protopopmed.ro/istoric.htm>, consultat 06. 10. 2018.

Viorel Ștefu

documente Mediaș-1918...

1918 [octombrie 28] / noiembrie 10, Mediaș

[RAPORT]

CONSILIUL NAȚIONAL ROMÂN COMITATENS ÎN SIGHIȘOARA

Vă aducem la cunoștință că românii din comuna urbană Mediaș în adunarea lor ținută în 10 noemvrie a.c., declarând că stau neclintiți pe baza declarațiunii făcute în numele poporului român de deputatul dr. Alexandru Vaida în Dieta țării, s-a ales ca organ al Comitetului național român un consiliu constător din prezidentul dr. Dumitru Popp avocat și următorii 12 membri: Romulus Mircea potopop gr. or., Octavian Tobias, Alexandru Comșa, Mureșan Vasile ca secretar, Achim Bărza, Ioan Crăciun, Niculae Stan, Iuon Calburean, George Limbeșan, Iuon Daian, Iuon Șerban și Gligor Popoviciu.

Tot atunci și tot pe baza arătată s-a constituit și Consiliul militar român al soldaților români din Mediaș sub conducerea căpitanului Romulus Moldovan punându-se prin legiunea română alcătuită în Sibiu la dispoziția comitetului național.

Totodată vă comunicăm că atât sfaturi naționale românești, cât și consilii militare românești s-au constituit și în multe alte comune aparținătoare cercului administrativ al Mediașului și că până cel mult în 24 l.c. va fi organizat în chipul acesta întreg cercul nostru.

După terminarea organizării vă vom comunica și numele delegaților designați de cercul acesta ca membri în Consiliul național român al comitatului Târnavei Mari.

Cu dragoste frățească:

D. Popp

prezidentul Consiliului național român din Mediaș

Din partea cercului nostru administrativ s-au designat ca membri în Consiliul național român comitatens: dr. Dumitru Popp avocat în Mediaș, Romul Mircea protopop gr. or. în Mediaș și Octavian Tobias dirigent de bancă în Mediaș

D. Popp

F. Nr. 22

Bibliografie: Arhivele Statului București, *Fond Consiliul Dirigent*, dosar 99/1918, f. 44; *1918 la Români. Documentele Unirii. Unirea Transilvaniei cu România. 1 Decembrie 1918*, vol. VII, București, 1989, p. 231-232.

1918, noiembrie [11] / 24, Mediaș

[RELATARE]

SFINȚIRI DE STEAGURI

Mediaș

În 24 noiembrie a.c. s-au sfințit, cu mare solemnitate, șase drapele: al legiunii române (pe margini cu broderie de aur) și ale corporațiilor bisericesti. Drapele[le] s-au procurat din banii colectați în comună.

Sfârșindu-se liturghia, sfințirea se face în curtea școlii, unde se adunase mulțime mare. Când apar drapelele mulțimea aclamează România Mare și pe legionarii [1]

români. Actul sfințirii îl săvârșesc părinții Romul Mircea protopop și Iuliu Crișan capelan. Drapele[le] se închină: primesc binecuvântarea. Președintele C.N.R. local dr. Popp, le ia rând pe rând - și le predă cu cât-o cuvântare potrivită, corporațiunilor. Păr. protopop Mircea folosește aceste clipe sfinte, să trimită lui Wilson, eliberatorului celor necăjiți, salutul poporului românesc. Dr. Dionisie Roman mulțumește în numele legiunii pentru drapel și declară că legionarii îl vor apăra cu cinste până la moarte. Căpitanul legiunii Romul Moldovan ia jurământul legionarilor, iar corul alcătuit din legionari și fete din Mediaș, vreo 300 persoane sub conducerea păr. capelan I. Crișan, cântă ”«Pe-al nostru steag»” ... și ”«Deșteaptă-te Române!»”. Moment de măreție, dar și de duioșie totodată.

Urmează o frumoasă manifestație pe străzile orașului, în ordine, cu drapelele în frunte. Publicul ce aștepta în piață izbucnește în aclamări vii și îndelungi: Trăiască România-mare! Conductul impozant parcurge apoi și celelalte străzi și reîntorcând în piață se postează în cerc având pe stegarii călări în mijloc. Căpitanul legiunii adresează celor de față câteva cuvinte însuflețitoare, încheind cu ovații la adresa națiunii române și a marelui sfat național român. În fine avocatul dr. Roman asigură pe sașii din comună că legiunea română va păstra cu demnitate liniștea și ordinea.

Crișan

Bibliografie: ”Românul”, Arad, an VII, nr. 31 din 4/17 decembrie 1918, p. 362; *1918 la Români. Documentele Unirii. Unirea Transilvaniei cu România. 1 Decembrie 1918*, vol. VII, București, 1989, p. 509.

1918, noiembrie [12] / 25, Mediaș (cerc electoral)

PROCES-VERBAL

luat în adunarea electorală a cercului electoral Mediaș din comitatul Târnava Mare ținut în 25 Noiembrie st. n. 1918 în Mediaș.

Prezident: Romul Mircea, protopop. Notari: Iuliu Crișan, capelan, Mihail Tătar, înv.

Prezidentul dă cetire ordinului venit dela Consiliul Central Național Român, prin care se ordonă alegerea urgentă alor 5 delegați în Marea Adunare Națională Română, care va fi convocată în scurt timp. Constată că publicarea alegerii de azi s-a vestit de cu vreme în toate comunele din cerc. Salută pe alegătorii prezenți și îi provoacă să numească 2 bărbați de încredere.

Se numesc de atari prin adunarea electorală dnii Nechifor Bârză, Biertan, și Gavril Bozoșan, Biertan.

Prezidentul deschide votarea, care decurgând în ordine, pe baza scrutinului făcut de biroul adunării se constată că unanimitatea voturilor au întrunit dnii Dr Dumitru Popp din Mediaș, Dr Dionisie Roman din Mediaș, Alexandru Comșa din Mediaș, Ioan Călburean din Mediaș, Ioan Dăian din Mediaș.

Ca urmare prezidiul declară pe dnii: Dr. Dumitru Popp adv., Dr. Dionisie Roman adv., Alexandru Comșa funcționar, Ioan Călburean econom., Ioan Dăian econom., aleși din partea Românilor din acest cerc cu vot universal ca delegați ai cercului electoral îndreptățiți și îndatorați a lua parte cu vot decisiv în Marea Adunare Națională Română, care se va convoca din partea Consiliului Național Român încă în decursul acestui an și la Adunările, cari eventual le va convoca în decursul anului următor.

Prezidiul dispune ca în urma acestei enunțări prezidialii aleși deputați să fie provăzuți cu credenționale, iar o parie a acestui proces verbal să se trimită imediat Consiliului Central Național Român.

Spre știre

Despre-ce luându-se acest proces verbal în 2 parii, dintre cari unul se va păstra la Consiliul Național Român din fruntea comitatului, actul de alegere se încheie la orele 12.

D.c.m.s.

Romul Mircea prezidentul adunării electorale, I. Crișan, Mihail Tătar, notarii adunării electorale. Gavrilă Bozoșanu, Nechifor Bârză, Victor Călborean, Toma Calburean, Emanoil Boeșian, Trif Popa, B. Racoța, Bârză Joachim, Grigore Popovici, Stan Nicolau, Popa George, indescifrabil, Zaharie Popa, Ioan Crăciun, George Vlad, Vasilie Kreciun, bărbați de încredere din comunele cercului.

***Bibliografie:** Documentele Unirii – Muzeul Național al Unirii Alba Iulia, Tom III, p. 468-462; 1918 la Români. Documentele Unirii. Unirea Transilvaniei cu România. 1 Decembrie 1918, vol. IX, București, 1989, p. 250-251.*

1918, noiembrie [12] / 25, Mediaș (cerc electoral)

CREDENȚIONAL

Subsemnații adevărim că în cercul electoral al Mediașului din comitatul Târnava-mare s-au ales azi ca delegați ai acestui cerc electoral dnii: Dr Demedriu Popp, avocat în Mediaș, Dr Dionisie Roman adv. în Mediaș, Alexandru Comșa funcț. de bancă în Mediaș, Ioan Călborean econom în Mediaș și Ioan Dăian econom în Mediaș cu unanimitate.

Drept-ce susnumiții delegați sunt prin aceasta autorizați a lua parte cu vot decisiv la Marea Adunare Națională Română ce se va convoca prin Consiliul Central Național Român, în numele tuturor Românilor din acest cerc electoral și la alte Mari Adunări Naționale Române, cari eventual o să mai fie convocate în decursul anului acestuia ori în anul următor și a contribui cu votul lor la deciderea asupra sorții viitoare a neamului românesc din Transilvania, Ungaria și Bănatul Timișan.

Dat din colegiul electoral al cercului electoral Mediaș ținut în ziua de 25 Noemvrie 1918.

Romul Mircea prezident, I. Crișan, notar, Mihail Tătar, notar. Gavrilă Bozoșanu, Nechifor Bârză, Trif Popa, Ioachim Bârză, Victor Călborean, Toma Calborean, Emanoil Boeșian, B. Racoța, Gregorie Popovici, Stan Niculau, Popa George, indescifrabil, Ioan Crăciun, Z. Popa, George Vlad, Vasilie Creciun, bărbați de încredere din comunele cercului.

***Bibliografie:** Documentele Unirii – Muzeul Național al Unirii Alba Iulia, Tom III, p. 470, 472, 474, 476, 478; 1918 la Români. Documentele Unirii. Unirea Transilvaniei cu România. 1 Decembrie 1918, vol. IX, București, 1989, p. 250-251.*

1918 [noiembrie 18 / decembrie 1], Mediaș (jud. Târnava Mare)

TELEGRAMĂ

[Către] Consiliul național român [central]
Alba Iulia

Mediaș

Românii din Mediaș și jur salută cu entuziasm marea adunare națională și sunt ferm convinși că conform dorinței mult așteptate va decreta uniunea națională.

Sfatul național român
Dr. Dumitru Popp, avocat
Romul Mircea, protopop

***Bibliografie:** Documentele Unirii – Muzeul Național al Unirii Alba Iulia, Tom IV, p. 142; 1918 la Români. Documentele Unirii. Unirea Transilvaniei cu România. 1 Decembrie 1918, vol. X, București, 1989, p. 332.*

ilustrații...

Membri ai Consiliului Dirigent și alți fruntași transilvăneni

Rândul de jos, de la stânga la dreapta: Alexandru Vaida-
Voievod, Ștefan Cicio Pop, Iuliu Maniu,
Vasile Goldiș, Aurel Vlad

Rândul de sus: Augustin Pordea, Iosif Jumanca, Romul Boilă,
Valeriu Braniște, col. Dănilă Papp, Ioan Suciu, Solomon Halița,
Aurel Lazăr, Emil Hațieganu, Ion Flueraș

Proces verbal

luat în adunarea electorală a cercului electoral Mediaș
din comitatul Săinaș mare ținută în 25 Noiembrie an 1918
în Mediaș 1918.

Prezident: Bogdan Mircea, protopop

Notari: Julius Crișan, capelan
Mihail Pătruș, mo.

Prezidentul dă citire ordinului venit de la Consiliul Central Național Român, prin care se ordonă alegerea urgentă a 5 delegați în Marea Adunare Națională Română, care va fi convocată în scurt timp. Constată că publicarea alegerii de azi s'a vestit de cu vreme în toate comunele din cerc. Salută pe alegătorii prezenți și îi provoacă să numească 2 bărbați de încredere.

Se numesc de atârți prin ~~adunarea~~
de la borardă dnii
Nechifor Săraș, Pirtăș și
Garrel Poroșan, Pirtăș

Prezidentul deschide votarea, care decurgând în ordine, pe baza scrutiniului făcut de biroul adunării se constată că majoritatea voturilor au întrunit dnii unanimitatea

D. Dumitru Popp din Mediaș
D. Dionisie Roman Mediaș
Alexandru Comsa Mediaș
Torcu Calburcu Mediaș
Torcu Dănuș Mediaș

ca urmare prezidiul declară pe dnii:

D. Dumitru Popp, adv.
D. Dionisie Roman, adv.
Alexandru Comsa, funcționar
Torcu Calburcu, econom
Torcu Dănuș, econom

Proces verbal al Adunării Electorale a Cercului Mediaș.
25 noiembrie 1918 (Fila 1)

aleși din partea Românilor din acest cerc cu vot universal ca delegați ai cercului electoral îndreptățiți și îndatorați a lua parte cu vot decisiv în Marea Adunare Națională Română, care se va convoca din partea Consiliului Central Național Român încă în decursul acestui an și la Adunările, cari eventual le va convoca în decursul anului următor.

Prezidiul dispune ca în urma acestei enunțări prezidiali aleși deputați să fie provăzuți cu credenționale, iar o parte a acestui proces verbal să se trimită imediat Consiliului Central Național Român.

Spre știre.

Despre-ce luându-șe acest proces verbal în 2 părți, dintre cari unul se va păstra la Consiliul Național Român din fruntea comitatului, actul de alegere se încheie la orele 12.....

D. c. m. s.

Romul Mircea
prezidentul adunării electorale.

Ioanida Procaș
Nepăsor Pârțig
Victor Callarion
Toma Pallurean
Emanciol Boresion
Petr Pupa
Ștefan
Băzaru

Ștefan
Michael Tatar
notarii adunării electorale

Gregori Popovici
Ștefan Miculae
Popa George
Apolon Popa
Ștefan Popa
Toma Craciun
George Stancu
Vasilie Cucuz

bărbați de încredere din comunele cercului.

Proces verbal al Adunării Electorale a Cercului Mediaș.
25 noiembrie 1918 (Fila 2)

Ioan Călburean

Alexandru Comșa

Ioan Dăian

dr. Demetriu Popp

dr. Dionisie Roman

Zaharia Dobrotă

Credențional.

Sussemnații adevărim, că în cercul electoral al Mediașului
din comitatul Harghava Mare s'au ales azi ca delegați ai acestui
cere electoral dñii:

D. Dumitru Popș, adv. în Mediaș
D. Dionisie Roman, adv. în Mediaș
Alexandru Coman, funcț. de bancă în Mediaș
Ioan Galburian, econom. în Mediaș
și Ioan Dăian, econom. în Mediaș

cu majoritate de voturi
unanimitate.

Drept-ee susnumiții delegați sunt prin aceasta autorizați a lua parte cu
vot decisiv la Marea Adunare Națională Română ce se va convoca prin Consiliul
Central Național Român, în numele tuturor Românilor din acest cere electoral și la
alte Mări Adunări Naționale Române, cari eventual o să mai fie convocate în de-
cursul anului acestaia ori în anul următor și a contribui cu votul lor la decidera
ăsupra sorții viitoare a neamului românesc din Transilvania, Ungaria și Bănatul
Timișan.

Dat din colegiul electoral al cercului electoral Mediaș
ținut în ziua de 25 Noembrie 1918.

Romul Mircu
prezident

Nichifor Popș
Ioan Galburian
Ioan Dăian
Ioan Galburian
Ioan Galburian
Ioan Galburian
Ioan Galburian
Ioan Galburian

Ioan Galburian
Ioan Galburian
Ioan Galburian
Ioan Galburian
Ioan Galburian
Ioan Galburian
Ioan Galburian
Ioan Galburian
Ioan Galburian

Scribiți de încredere din comună.

1258/2 -

Compoziție: 4-24

Credențional (25 noiembrie 1918).
Împuternicirea delegaților Cercului Mediaș de a lua parte cu
vot decisiv la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia

Delegația din Transilvania care a înmânat actul unirii
regelui Ferdinand în 1918
(Vasile Goldiș, Miron Cristea, Iuliu Hossu, Alexandru
Vaida-Voievod și Caius Brediceanu)

Gimnaziul Evanghelic „St. L. Roth” din Mediaș și Sala Festivă în care a avut loc Adunarea Generală a Sașilor din Transilvania

Wilhelm Binder

Hermann Jekeli

Samuel Karres

Heinrich Siegmund

Spitalul de campanie al Crucii Roșii din perioada Primului Război Mondial de la Mediaș

Generalul H. M. Berthelot
în vizita oficială din Transilvania, 1919

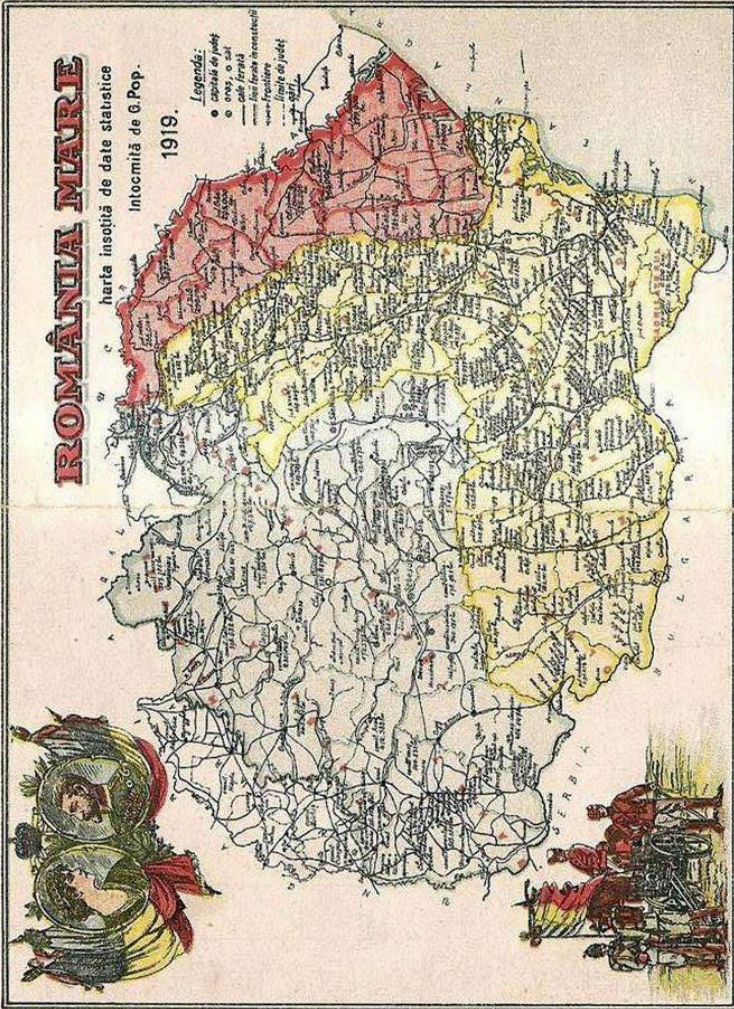
Regele Ferdinand I și Regina Maria

Încoronarea de la Alba Iulia

Încoronarea Regelui Ferdinand I – Alba Iulia

Harta României Mari, 1919